

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei de Suport Tècnic i Inventari
Biblioteca del Patrimoni Cultural

3770

Vil·la romana de Montfulla.

Sagrera Aradilla, Jordi

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

jaciment: La vil·la romana de Montfullà.

Municipi: Bescanó.

Comarca: Gironès.

Tipus de jaciment: vil·la romana.

Campanya: 2002.

Direcció tècnica: Jordi Sagrera.

Memòria d'excavació.

Índex.

1. Fitxa tècnica del jaciment	2
2. introducció: Motivacions i objectius de la intervenció.	3
3. Situació geogràfica i context històric.	4
4. Metodologia	5
5. Descripció de les unitats estratigràfiques	6
6. Conclusions	11
7. Bibliografia	15
8. Inventari dels materials	16
9. Planimetria i dibuix dels materials	apèndix
10. Fotografies	apèndix

1. Fitxa tècnica del jaciment.

Municipi: Bescanó

Comarca: Gironès

Localització: full 333-4-1 (152-49)

Latitud nord: 41° 58' 5''

Longitud est: 2° 46' 9''

Altitud: 127 m (ssmm).

Tipus de jaciment: romà (vil·la romana) i medieval.

Cronologia: segles I a.C.-XI

Bibliografia: F.X. Nieto, A. M. Puig i J. Merino, Lsa vil·la romana de Montfullà.

Resultats de la primera campanya d'excavacions, *Cypselà VII*, 1989, 93-101.

2. Introducció. Motivacions i objectius de la intervenció.

La intervenció arqueològica a la vil·la romana de Montfullà s'ha desenvolupat entre el 2 i el 13 de setembre de 2002. Els treballs han anat dirigits per l'arqueòleg Jordi Sagrera, tècnic del laboratori d'arqueologia de la Universitat de Girona, i s'ha comptat amb la participació de Marc Lamuà i Núria Pigem, estudiants d'història de la mateixa universitat.

La recerca s'emmarca dins el conveni de col·laboració entre la universitat de Girona i l'ajuntament de Bescanó. L'acord entre les dues institucions es va signar amb la voluntat municipal de voler actuar, conèixer i preservar les restes arqueològiques que romanen a l'entorn de l'església parroquial de Sant Pere de Montfullà i especialment les de la vil·la romana.

Els precedents directes de la present campanya es remunten a l'any 1987 quan es va obrir una rampa d'accés que havia de connectar la capçalera de l'església i el cementiri amb l'esplanada que es troba davant, als peus del conjunt. El desnivell entre ambdós era notable i fou necessari rebaixar part del marge que els separava. Poc temps després, l'erosió de les pluges facilitaren la troballa fortuïta de les restes d'un mosaic. Davant del risc que noves pluges i que el pas de vehicles poguessin malmenar-lo, el Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, sol·licità un permís d'excavació al Servei d'Arqueologia de la Generalitat per tal d'endegar una primera intervenció arqueològica de salvament que es va realitzar a finals del mateix any. Calia protegir el mosaic, documentar el tipus de jaciment i el·laborar un informe que permetés prendre una decisió sobre el futur de les restes arqueològiques. Un cop enllestida la campanya es va decidir tancar el recinte i tapar el mosaic amb una capa de sorra per tal de protegir-lo de la meteorologia i de les bretolades.

No obstant això, el creixement de vegetació espontània en el lloc i les inclemències del temps han palesat una degradació de l'entorn i principalment del mosaic que demanaven una actuació urgent. A instàncies del municipi es va acordar que, en virtut del conveni amb la universitat de Girona, la primera actuació consistiria en aixecar el mosaic per procedir a la seva restauració. La intervenció arqueològica de 2002 incidia especialment en aquest punt, car n'hagues explorat l'estratigrafia en el subsòl amb la possibilitat de datar-lo amb dades tangibles. Tanmateix els tècnics en restauració, en una visita a principis d'estiu de 2002, aconsellaren de bastir un cobert estable que hauria de protegir el delicat procés d'extracció del mosaic. Davant la impossibilitat real de temps per realitzar les obres, es va optar per netejar l'entorn, col·locar un plàstic sobre la sorra que cobria el mosaic i afegir una capa de terra al damunt. Amb aquesta operació s'hauria de paralitzar el creixement de la vegetació per ofeg i, per tant, estabilitzar el procés de degradació. L'excavació arqueològica es va reorientar i es va decidir explorar un cinturó al voltant de l'habitació del mosaic per tal de marcar-ne els límits i començar a definir nous espais de la vil·la en vistes a la futura recerca arqueològica.

3. Situació geogràfica i context històric.

La vil·la romana de Montfullà es troba situada sobre el pendent del turó del Bosc d'en Pol que baixa obrint-se a llevant fins el Pla d'en Pol, a primer terme, i enllaça amb el pla de Salt i de Girona. És un lloc estratègic i molt apropiat per l'establiment de la vil·la romana perquè domina el pla ben regat i fèrtil, el riu Ter que hi passa fregant pel nord i la principal via de comunicació que ve de Girona cap a Olot.

L'aspecte actual de l'indret mostra un paisatge esgraonat per antigues feixes i fressat modernament per la urbanització de Montfullà que ha parcel·lat i traçat carrers arreu de la muntanya. Just darrera de l'absis de l'església hi passa el carrer de la vil·la romana que és possible que n'hagi afectat alguna evidència.

Tanmateix l'element vertebrador és l'església parroquial de Sant Pere. L'origen és incert i certament antiquíssim car ja s'esmenta com una de les parròquies que dotaven la canònica de Girona des del 887 (Martí 1996, doc. 17). La situació es determina per la mateixa existència d'una vil·la i un territori (*fundus*) estructurat i que deuria servir per fixar-hi els límits d'una parròquia.

L'església actual però mostra un edifici de nova planta de segle XVIII amb una remodelació important a la façana est (els peus) i a la graonada d'accés a principis del segle XX. El cementiri modern s'estén pel nord de l'edifici i es caracteritza pels nínxols que delimiten l'àrea funerària. Més al nord, a ran d'aquest, una rampa de terra connecta la capçalera amb la part baixa, a l'est, on s'hi troben el camí ral i la rectoria.

Les notícies que fan referència a l'època romana són escasses i es comencen a recopilar a partir de finals de la dècada dels anys 80 del segle XX. Quan, a l'entorn de l'església de Sant Pere, es van descobrir les restes d'una habitació romana pavimentada amb un mosaic. El 1987 es va endegar una primera exploració arqueològica al nord del temple que va deixar clar que, en el subsòl, hi pervivien evidències físiques d'una vil·la romana amb una part noble destinada a residència del propietari. Dos anys després, el 1989, es féu una segona excavació per la zona. Es van descobrir nous espais de la vil·la i es constataren les proporcions notables de l'establiment romà que excedia amb escreix la superfície ocupada per l'església i el cementiri actuals. Malauradament les dades d'aquesta segona excavació romanen inèdites. Tot i això cal recordar que les troballes de murs i estructures foren abundants a la banda sud de l'església. També es va localitzar una sitja d'època augustal al mig de l'esplanada que ara s'obre al costat de tramuntana de la rectoria.

La visita acurada del lloc permet comprovar a ull nu que el jaciment romà s'estenia àmpliament al sud de l'església. Ocupava pràcticament tota la plaça o esplanada que s'hi troba. També baixava cap a llevant fins el camí ral i la rectoria. Per ponent també s'hi han detectat indicis romans en el marge, darrera la capçalera de l'absis, amb murs, enderrocs i un *dolium in situ* que fan sospitar l'existència d'instal·lacions industrials i de emmagatzematge de la vil·la. Finalment, pel nord cal suposar-hi l'interès arqueològic pel fet que la cambra del mosaic apunta cap aquella direcció.

4. Metodologia.

La campanya de 2002 es veu molt condicionada per la intervenció de 1987. De fet s'ha excavat allà mateix o al costat, amb la qual cosa, les referències a les estructures i elements d'aquella primera recerca son constants. No cal insistir gaire en la metodologia perquè ja en el 1987 s'utilitzava el mètode Harris d'excavació en extensió. Les fitxes d'excavació emprades, ara i abans, son similars i ambdues deriven directament del model proposat per Harris. El punt zero utilitza el mateix referent d'aleshores i ha esdevingut una circumstància positiva perquè ha permès connectar directament les plantes i seccions de les dues campanyes. Tantes coincidències a l'hora han acabat imposant els criteris de continuïtat pel que fa referència als sistemes de registre. Així el 1987 es començava la numeració de les unitats estratigràfiques amb dos dígitos des de 01, 02... successivament. Enguany s'ha començat pel 30, 31... en el benentès que les 29 primeres U.E. corresponen als de la campanya antiga.

La present excavació ha obert tres cales al voltant de l'habitació romana. La primera a ponent i a redós del mur U.E. 3. Amidava 280 x 100 cm, la segona al sud, al costat del mur U.E. 14 (170 x 240 cm) i la tercera a llevant del mosaic i al capdamunt de la rampa (180 x 300 cm). No s'han individualitzat en el registre perquè arqueològicament quedaven perfectament integrades en el mateix sector i, de fet, també en el mateix àmbit. A partir d'aquestes consideracions el registre de totes les unitats estratigràfiques comporta els següents codis: M-02, que és general per a tot el jaciment.

5. Descripció de les unitats estratigràfiques.

Com ja s'ha comentat en el capítol anterior les unitats estratigràfiques corresponen a les identificades durant la campanya de 1987. No sembla competent descriure-les ara però com que sovint se les relaciona amb les de 2002 enumerarem les més significatives i que es relacionen directament amb les troballes actuals.

U.E. 2.

Mur de morter i còdols rierencs que tanca l'habitació romana del mosaic per la banda de ponent.

U.E. 3.

Mur de morter i còdols rierencs adossat i paral·lel a U.E. 2.

U.E. 4.

Mur de tancament de l'estança romana per migdia.

U.E. 5.

Fonamentació de formigó provinent de la construcció de nínxols moderns del cementiri parroquial i que secciona el mosaic.

U.E. 7.

Enterrament medieval que descansa sobre el mosaic.

U.E. 10.

Enterrament amb tomba antropomorfa que retalla el mosaic.

U.E. 11.

Mosaic de l'habitació romana.

U.E. 12.

Paviment d'opus signinum sobre el que descansa directament el mosaic. Representaria el sòl original de la cambra romana.

U.E. 14.

Mur de còdols rierencs lligats amb fang que discorre en sentit est-oest i que és posterior als enterraments medievals del sector. Ara com ara, no se'l pot lligar amb cap altra estructura descoberta.

U.E. 15.

Sitja medieval situada a ponent del mur U.E. 3.

U.E. 16.

Sitja medieval situada a ponent del mur U.E. 3 i al costat de la sitja U.E. 15.

U.E. 21.

Enterrament descobert sota la fonamentació del mur U.E. 14.

A continuació es detallen les diferents unitats estratigràfiques registrades el 2002.

U.E. 30

Sediment de terra argilosa poc compacta i homogènia. Se situava a ponent del mur U.E. 3, al nord de la sitja U.E. 15 i quedava delimitada per la tanca metàl·lica per l'oest i pel nord. Es trobava a nivell superficial i comptava amb un potència d'uns 40/50 cms de mitjana. Cobria l'estrat U.E. 31.

U.E.31.

Capa argilosa ocre situada a ponent del mur U.E. 3, al nord de la sitja U.E. 15 i quedava delimitada per la tanca metàl·lica per l'oest i pel nord. La terra apareixia molt neta i pràcticament sense inclusions, tret de petites quantitats de carbons, cendres, morter, tegulae i ossos, alguns humans. El mur U.E. el talla parcialment i, és possible que també algun enterrament medieval ho fes, malgrat no haver pogut delimitar les tombes.

U.E. 32.

Capa de terra amb alt contingut de matèria orgànica on s'hi barrejaven alguns ossos i escassa ceràmica. Correspon al nivell superficial de la cala oberta al sud del mur U.E. 14 amb una profunditat mitjana de 20/30 cms.

U.E. 33.

Capa de terra argilosa ocre situada sota l'U.E. 32 a la cala oberta al sud del mur U.E. 14. La textura era molt homogènia només alterada per la presència minsa de ceràmica, d'ossos de fauna. Estava retallada per les fosses de nombroses tombes (U.E. 35, 36, 37, 38, 39, 34 i 41). Per això també hi apareixien restes òssies humanes. Cobria l'U.E. 40.

U.E. 34.

Enterrament de fossa simple que retalla l'U.E. 33, situat a la cala al sud del mur U.E. 14 i entre els enterraments U.E. 34 i 35. Només es va excavar la meitat inferior perquè la resta s'endinsava en el perfil de la cala. La orientació general és est-oest amb el cap a ponent. Les restes humanes descriuen un individu adult amb les cames rectes i estirades.

U.E.35.

Enterrament situat entre el mur U.E.14 i l'enterrament 34. Es tracta bàsicament de un crani malmentat i possiblement desplaçat de la posició original per la superficialitat de la troballa. La tomba no s'ha pogut delimitar, però es probable que correspongués a la tomba 37 que va aparèixer tallada a l'alçada de les espatlles per inhumacions posteriors (U.E.37, 41?). les restes òssies descansaven directament sobre el farciment de la sitja U.E. 46.

U.E.36.

Inhumació en tomba de fossa simple amb la capçalera arrodonida. Es troba a tocar del mur U.E. 14 i de l'enterrament U.E.39. La orientació general és est-oest amb el cap a ponent. La posició descriu un individu adult estirat amb les cames rectes i juntes i els braços també rectes o paral·lels al cos. L'estat de conservació és deficient malgrat que s'ha identificat la majoria de l'esquelet. L'amplada a l'alçada de les espatlles arriba als 42 cm d'amplada, a la pelvis 32 cms i la llargada del fèmur 46 cm.

U.E.37.

Enterrament en fossa simple situat al centre de la cala oberta al sud del mur U.E. 14. Ha aparegut tallat en el peu per l'enterrament U.E.39 i per la capçalera possiblement per altres inhumacions posteriors (U.E.34, 41?). La orientació és est-oest amb el cap a

ponent. De fet només es conserva part del tronc i de les extremitats inferiors que delaten, no obstant això, un individu adult, estirat amb les cames rectes, el braç esquerra paral·lel al cos i el dret plegat sobre l'abdomen.

U.E.38.

Enterrament situat gairebé sota el perfil de migdia de la cala oberta al costat del mur U.E. 14. De fet només es va descobrir parcialment la zona del crani car la resta es projectava en direcció a l'església. S'evidenciava que s'orientava de nord a sud amb la capçalera a tramuntana. Es va deixar sense excavar.

U.E.39.

Enterrament localitzat al costat de l'U.E.36 i 37. La tomba es perfila com una fossa excavada a l'U.E. 33 amb la capçalera d'obra, bastida amb tres còdols rierencs lligats amb morter i disposats sobre una solera de morter prou sòlida. La planta descriu una silueta antropomorfa amb el cap estret i diferenciat del cos que és més ampla a les espatlles i es va estrenyent en els peus. La orientació nord-sud amb el crani a tramuntana es desmarca de la resta d'enterraments. Les restes òssies conservades presenten un individu adult estirat, amb les cames rectes i els braços paral·lels i enganxats al cos. Cal destacar el notable desgast de les dents.

U.E. 40.

Representa la continuació de l'U.E. 33 per sota del nivell dels enterraments. És el mateix tipus de terra però es presenta totalment estèril des del punt de vista arqueològic.

U.E. 41.

Enterrament descobert a la cala oberta al sud del mur U.E.14 i envoltada pels enterraments U.E. 34 i 35. Es va excavar la zona corresponent a les extremitats inferiors car la resta s'endinsava en el perfil de la cala. La orientació era est-oest amb la capçalera a ponent. Segurament es tracta d'una tomba de fossa simple amb les despulles d'un individu adult disposades en posició de cúbit supí. És possible que en obrir la rasa es veiés afectada la capçalera de la inhumació U.E.37.

U.E. 42.

Sitja excavada a l'U.E.33/40 i localitzada a l'angle sudoest de la cala oberta a migdia del mur U.E. 14. Va aparèixer parcialment escapçada per la tomba de l'enterrament U.E. 34. Les parets arrodonides i el fons pla dibuixaven una sitja en forma de bota amb una amplada màxima conservada d'114cm i una fondària de 60 cm. El material del fraciment (U.E. 43) va determinar una cronologia altmedieval (segles IX-XI).

U.E. 43.

Farciment de la sitja U.E.42. Es va determinar un sol estrat de terra fosca i poc compacta. S'hi van extreure nombrosos còdols rierencs que gairebé folraven per dins el dipòsit, però també hi van aparèixer restes de fauna, cendres i carbons.

U.E.44.

Sitja excavada a l'U.E.33/40 i localitzada al bell mig de la cala oberta a migdia del mur U.E. 14. La part superior restava molt afectada per les fosses dels enterraments U.E. 36, 37 i 39 que la van desfigurar. Tanmateix es conservava el cos inferior intacte (75 cm de fondària per 140cm d'amplada), amb les parets còncaues i el fons pla. Es va poder

comprobar perfectament com el mur U.E. 14 s'hi va construir parcialment al damunt. El farciment determinava una cronologia altmedieval (U.E. 45).

U.E. 45.

Farciment intern de la sitja U.E. 44. Es tracta d'un sediment unitari per bé que molt heterogeni car el composava una terra fosca flonja amb un alt contingut de cendres, carbons, tovot, morter, teules corbades, i còdols rierencs que assenyalaven la procedència de l'enderroc d'algun edifici proper fins ara inèdit.

U.E. 46.

Sitja excavada a l'U.E.33/40 i localitzada a ponent de la sitja U.E. 44. Com en aquella, alguns enterraments n'afectaven el tram superior (U.E. 35 i 37) i, fins i tot, el mur U.E. 14 s'hi va construir parcialment al damunt. La part conservada mostra el fons pla i l'arrancament de les parets arrodonides amb una fondària aproximada de 27 cm. El farciment U.E. 47 palesava una datació altmedieval per l'obliteració.

U.E.47.

Farciment de la sitja U.E.46. format per una terra orgànica flonja i fosca amb restes de fauna, carbons i escassa ceràmica.

U.E.48.

Capa de terra orgànica barrejada amb sorra que es troba a nivell superficial de la cala oberta a llevant del mosaic excavat el 1987 i al nord del cementiri. Cobreix l'U.E. 49.

U.E. 49.

Estrat de terra argilosa flonja i d'un pam de mitjana de profunditat que se situa al nord del cementiri parroquial i a llevant del mosaic explorat el 1987. Es trobava molt remoguda modernament doncs s'hi barregen totxanes amb fragments de morter, estuc, de paviment d'opus signinum, i fins i tot de mosaic. La seva configuració s'explica per les obres d'habilitació d'una rampa d'accés que havia de connectar l'esplanada als peus de l'església amb la capçalera del temple i que va permetre la descoberta del mosaic però que també en provocà la destrucció parcial. Cobreix les U.E. 50 i 51.

U.E. 50

U.E. Farciment de la sitja o fossa U.E. 52. a llevant del mosaic i al nord dels nínxols del cementiri. Es tracta bàsicament d'una terra argilosa flonja barrejada amb cendres i carbons que li confereixen una tonalitat fosca, grisosa. Entremig hi va aparèixer una quantitat notable de ceràmica antiga, imbrex i tegula que han permès la datació del colgament de la sitja vers el darrer quart del segle II a.C.

U.E. 51.

Farciment superior de la sitja U.E. 53. que es descobria sota l'U.E. 49, a llevant del mosaic excavat el 1987. El formava una terra solta i poc consistent on hi abundava material d'enderroc com ara teula àrab, restes de fauna i restes humanes corresponents a un mínim de dos individus adults. S'evidenciava que en aquest punt s'hi haurien practicat dues inhumacions que haurien afectat la sitja i el farciment. Més endavant la construcció de la rampa les acabà desfigurant, fins el punt de impossibilitar-ne la correcta exploració arqueològica.

U.E. 52.

restes d'una sitja o una fossa excavada en el subsòl argilós situada a llevant del mosaic. Va aparèixer molt arranada probablement per la mateixa construcció de l'habitació del mosaic que deuria comportar rebaixos profunds per aconseguir un nivell de circulació planer. En planta es dibuixa una concavitat circular d'una amplada màxima de 240 cm i una fondària entre 35 i 40 cm. Pel nord estava tallada per una sitja més moderna l'U.E. 53, mentre que per l'est s'hi observava un altre retall poc clar perquè quedava pràcticament sota el marge de la cala (U.E. 55). La datació del reble intern (U.E. 50) permet situar-la cap a les darreries del segle II a.C.

U.E. 53.

Sitja que retallava la U.E. 52 per la banda nord. És la que es conservava més sencera de totes les que s'han detectat fins ara perquè només hi faltava la boca, afectada per enterraments primer i per les obres de construcció de la rampa. La forma globular de les parets baixen augmentant l'amplada fins arribar a un fons pla. La fondària registrada arriba als 170 cm, mentre que l'amplada supera els 120 cm. La datació del moment d'abandonament se situa en època altmedieval en un lapse de temps que abasta els segles IX fins l'XI.

U.E. 54.

Farciment inferior de la sitja U.E. 53. Semblant a l'U.E. 51 però menys alterat per actuacions posteriors. La terra continuava barrejada amb morter abundant, sobretot al voltant de les parets de la sitja on també hi sovintejaven els còdols rierencs i les teules que delataven un abocament de material procedent de l'enderroc d'un edifici proper.

U.E. 55.

Petit retall de poca entitat que es va detectar a l'extrem nord-est de la sitja U.E. 52. Se'n desconeixen completament les circumstàncies però sembla clar que s'obrà amb posterioritat a l'abandonament de la sitja esmentada i, molt possiblement, abans que fos construït el paviment de l'estança del mosaic. L'escàs material arqueològic que s'hi exhuma ens aporta una datació no anterior al segle II d.C.

U.E. 56.

Farciment del retall U.E. 55. Semblava un nivell d'incendi per la ingent quantitat de cendres i carbons que hi apareixien que tenien la terra de negre. El poc volum de terra exhumat van aportar poc material ceràmic però suficient per donar una datació posterior al segle I d.C.

6. Conclusions.

Els resultats de la campanya d'enguany es complementen amb els de la de 1987. Les fases històriques que s'han detectat es corresponen perfectament amb aquella excavació. Val a dir que s'han matisat i aclarit alguns aspectes que quedaven poc definits, en canvi a d'altres i especialment a tot allò que fa referència a les estructures relacionades amb el mosaic de la vil·la romana, les troballes han estat gairebé totes de dades.

Podríem establir quatre etapes arqueològiques que abasten una cronologia extensa, des de les darreries del segle II a.C. fins l'època medieval.

6.1. La sitja republicana (U.E.52).

És l'element més antic descobert fins ara a Montfullà que es pugui relacionar amb la vil·la romana. Fou descoberta al capdamunt de la rampa, a la cala oberta a llevant del mosaic i al nord de la paret de tanca del cementiri. No queda del tot clar que es tractés d'una sitja, car només es conservava el fons pla d'una fossa de planta circular. El diàmetre d'uns 240 cm delatava un dipòsit gros però tampoc desmesurat per una sitja. Les parets pujaven còncaues però malauradament només s'en preservava fins a una fondària de 40 cm de mitjana. L'excavació va determinar que l'arrasament venia d'antic i que fou provocada per la construcció de l'estança romana que s'obre a ponent, la del mosaic. Originàriament, la sitja es va obrir en el sòl estèril sobre el pendent natural del turó que mena cap el pla vers llevant. Tanmateix uns importants rebaixos de terra eliminaren el pendent natural obtenint-se així l'espai planer necessari per bastir-hi l'edifici romà, però tallant en sec bona part de la sitja. Més endavant, es va obrir una sitja altmedieval en el mateix punt, que, tot retallant el paviment de l'habitació romana, afectava parcialment també, la republicana.

El farciment intern el formava una terra argilosa flonja que proporcionava un conjunt ceràmic notable, molt homogeni, i que ha permès fixar el moment d'amortització en el darrer terç del segle II a.C.

Es va recollir un total de 303 fragments ceràmics a més de dos *pondera*, un cargol de mar i 36 fragments ossis corresponents a fauna diversa, principalment ovins i bovins. Els criteris de datació els proporciona, en primera instància, les importacions que, per bé que no són molt nombroses (el 16 %), permeten una aproximació cronològica prou acurada. S'hi destaca la campaniana A amb les formes Lamb. 36 i 55 que podrien coexistir principalment en el segon terç del segle II a.C. Les decoracions amb cercles incisos a l'estil de la campaniana B indicarien una producció avançada, més pròpia de la segona meitat de segle, més en consonància amb una possible base de la forma Lamb. 5/7. Més moderns encara, semblen el plat de la forma Lamb. 5 de campaniana B i la llàntia d'Apúlia, habituals a partir de la segona meitat avançada del segle II a.C. La resta del material importat comporta una cronologia semblant. Farem referència a un plat tapadora de comuna itàlica, forma I. Burriac 38, 100 (Aguarod 1991, 109-110), i més encara, a una cassola de vora bífida (Vegas 14) que apareix des de mitjan segle II a.C. però no pas abans (Aguarod 1991, 93-94). Les àmfores itàliques dibuixen perfils relativament curts i oberts propis de la Dr. 1 A. que es complementen amb una tripolitana antiga i fins i tot amb un ungüentari del tipus B de Quadrado.

La ceràmica local es manté en la mateixa línia cronològica. La vaixel·la de taula ve representada principalment per la grisa emporitana malgrat que hi ha un parell d'individus amb cuita oxidant. La forma més abundant és l'escudella A-II i després el got bicònic D-III que mostren un panorama de ple segle II a.C. La presència d'un plat C-I i sobretot la d'un got D-II –segurament l'exemplar aparegut fins ara en un context més antic– no permeten remuntar més enllà del darrer terç del segle II a.C.

(Barberà/Nolla/Mata 1993, 30-31) (Sagrera 2001). A banda d'aquestes consideracions cronològiques és interessant indicar la troballa d'una escudella A-V de grisa emporitana i de dues peces rares en el repertori de la ceràmica de taula ibèrica. La primera és una imitació de la forma 28 de Lamboglia (lam. 3, 9) amb paral·lels, més o menys clars, apareguts en els nivells d'abandonament de l'*oppidum* de Sant Julià de Ramis (Burch et al. 2001, fig. 66, 8-9). La segona podria esboçar una forma inèdita que recorda molt a la forma A-VII de grisa emporitana però que, en aquest cas, presenta la cuita oxidant amb les parets ataronjades (Sagrera 2001, fig. 317).

La ceràmica d'engalba blanca manté un percentatge notable (10%) la qual cosa indica que es troba en un moment de producció ja consolidat com seria a la fi del segle II a.C. Finalment i per enllestir aquest capítol, es farà una breu referència a la ceràmica ibèrica pintada que arriba al 3,6% del còmput global. La peça més representada és el kalathos del tipus A-II, el més habitual del segle II a.C., en canvi hi manquen els tipus del segle I a.C.

6.2. L'edifici romà.

L'excavació de 1987 deixava al descobert les restes d'una habitació de la vil·la romana que es conservava parcialment a ponent del cementiri parroquial. La orientació general es disposava segons els eixos cardinals i es delimitava a ponent amb un mur de pedra lligada amb morter de calç (U.E.2) i al sud amb un altre, ara de pedra seca, amb el que s'hi imbricava (U.E.4). En realitat s'advertien dos moments diferents en el temps. El primer vindria representat per la mateixa construcció de l'immoble, és a dir, l'extracció de terres per aconseguir un sòl planer, l'aixecament dels murs i la pavimentació. El nivell de circulació original també es va trobar parcialment conservat. Es tractava d'una solera consistent que, seguint la tècnica de l'*opus signinum*, pavimentava tota l'habitació (U.E.12). Per la banda de ponent i sobre el mur d'aquella banda hi deuria descansar un marge de més d'un metre i mig d'alçada, fruit dels rebaixos obrats per nivellar i plataformitzar l'espai a construir. La pressió que hi exerciria seria notable fins el punt que, a la llarga, en comprometeria l'estabilitat. Possiblement fou per això que al costat de la paret i ben arenclerada se'n bastir una de nova (U.E.3), també de pedra i morter, que augmentaria notablement la capacitat de contenció de la terra del marge. S'observa encara que el nou mur es fonamenta a una alçada per damunt del paviment de *signinum*, la qual cosa, indica que n'és posterior.

Potser contemporàniament a les obres de reforç esmentades, es decidia repavimentar l'estança amb un sòl més suntuós amb la tècnica de l'*opus tesellatum*, el mosaic. Combina el blanc i el negre amb una composició geomètrica de cercles secants emmarcant un espai central repartit en quadres de temes diferents. Es va col·locar directament sobre el paviment d'*opus signinum* sense cap preparació la qual cosa ha dificultat la datació arqueològica perquè no hi ha estratigrafia suficient entre els dos paviments. Des del punt de vista estilístic i tècnic es va datar entre els segles II i III d.C. que és el període de difusió dels mosaics bícroms (Nieto/Puig/Merino 1989, 97-101).

Les parets anaven estucades per dins i pintades amb composicions diverses que decoraven els panys disponibles. Aquest és un element més de caire luxós i que fa entendre que s'estava davant del sector residencial de la vil·la.

Tanmateix, fins aquí es tot el què en sabem. Se'n desconeix l'època d'abandonament, l'extensió, la distribució interna i la connexió amb les altres instal·lacions de la vil·la. La campanya de 2002 va flanquejar per ponent, migdia i llevant l'estança i enlloc es van trobar rastres d'altres dependències ni tant sols d'època romana exceptuant a llevant. Aquí apareixia la sitja republicana i un petit estrat de cendres i carbons (U.E. 56) que retallava parcialment la sitja. Sense cap mena de dubte tenia relació amb l'arrasament de

la sitja per bastir la cambra del mosaic. Només s'hi van recollir dos fragments ceràmics però un pertanyia a una peça vidrada romana, la producció de la qual no remunta més enllà de finals del segle I d.C. Un bocí ceràmic no té prou força per datar la construcció romana però, tanmateix, es pot afirmar que no en seria anterior d'aquest final de segle.

6.3. Les sitges altmedievales.

El 1987 es localitzaven dues sitges al sud oest i a tocar dels murs de tanca de la cambra del mosaic (U.E. 15 i 16). A la publicació dels resultats s'especificava que eren posteriors a l'obra romana i les situaven en un context tardoromà o altmedieval (Nieto/Puig/Merino 1989, 95). En els treballs de 2002 en van aparèixer quatre de noves que donaven a entendre que l'indret s'havia habilitat com un camp de sitges un cop ja s'havia abandonat aquell sector de la vil.la romana. Tres de les noves van aparèixer molt aprop de les dues esmentades, cap el sud de l'habitació romana (U.E. 42, 44 i 46). Totes eren excavades a la terra estèril i s'en conservava si fa o no fa la meitat inferior ja que, les boques i bona part del tronc superior, s'havien perdut retallats per les nombroses fosses del cementiri que més endavant va créixer en aquest àmbit. Els perfils dibuixaven una estructura similar amb les parets còncaues i el fons pla. Els farciments interns també eren similars, bàsicament terres soltes amb abundants restes d'enderroc: còdols rierencs desbastats, morter, teules corbades... També hi apareixien cendres, carbons, fauna i finalment ceràmica. Deixant de banda els fragments ceràmics d'època romana (tots altimperials), se'n van recollir d'altres clarament altmedievales. Es detectaven per la pasta grollera i la cuïta reductora de tonalitats grises molt típiques del període i sobretot per la presència de ceràmica espatulada, probablement gerres i sitres amb una pasta més depurada i amb cuites tant oxidades com reduïdes. La cronologia general d'aquesta ceràmica se situa a cavall dels segles IX i XII, però, com veurem més endavant, l'amortització de les sitges s'ha de situar, a molt estirar, en el segle XI.

La quarta sitja descoberta el 2002 es va localitzar a la cala oberta a llevant del mosaic (U.E. 53). A diferència de les anteriors només hi mancava la boca que s'havia retallat per un enterrament posterior i modernament també quan es va obrir la rampa. Originalment retallava el mosaic, el paviment de signinum i l'extrem nord de la sitja republicana. L'excavació va deixar al descobert un dipòsit ovoïde amb una fondària de 150 cm i una amplada màxima de 106 cm. Les parets pujaven còncaues i el fons era pla. però la conservava intacta la resta. El farciment intern era semblant al de les anteriors sitges i, malgrat que sorgiren escassíssimes mostres ceràmiques, se'n va considerar contemporània.

6.4. El cementiri medieval.

L'any 887 s'esmenta documentalment l'església de Sant Pere de Montfullà, en la coneguda donació que féu el bisbe Teuter a la canònica de la Seu (Martí 1996, doc. núm. 17). És una dada important perquè revela que la parròquia ja funcionava en el segle IX i, per tant, el cementiri està a redós del temple. De fet encara avui n'és destinatari amb el clos dels nínxols instal.lats a tocar la paret nord.

Tant el 1987 com el 2002 van aparèixer enterraments que documentaven arqueològicament allò que el text de 887 permetia intuir. Per tota l'àrea explorada es detectava un nodrit grup de fosses d'inhumació que retallaven el mosaic i les sitges altmedievales. En conjunt, les tombes eren simples fosses excavades en el subsòl i sebollides amb terra sense coberta. Es disposaven en sentit est oest amb la capçalera a ponent com és acostumat a les necròpolis cristianes. Hi havia dues excepcions on la orientació girava en sentit nord sud amb el cap situat a tramontana (U.E. 38 i 39). Malgrat que no és freqüent tampoc resulta un fet excepcional perquè són prou coneguts

exemples similars descrits en d'altres cementiris, especialment en tombes antropomorfes.

Precisament entre els segles IX i XI són molt característiques les tombes amb el perfil antropomorfe. Arreu se'n descriuen tipologies estructurades malgrat que deriven del fet comú que les distingeix que és el ressalt de la capçalera que diferencia el crani de la resta del cos (Riu/Bolós 1982) (Cagnière 1965), (Roig/Coll/Molina 1995). A Montfullà se n'han comptabilitzat dues. La primera fou descoberta el 1987 (U.E.10). Localitzada al bell mig del mosaic, la fossa el retallava dibuixant una planta trapezial amb les espatlles més amples que els peus i amb el cap diferenciat i carrat. La segona es va trobar a pocs metres al sud el 2002 (U.E.39). En aquest cas la fossa era excavada en el subsòl argilós. La planta era semblant però la capçalera es marcava mitjançant una caixa de còdols rierencs lligats amb morter disposats sobre una sòlida solera de morter de calç. Aquesta tomba també és interessant perquè tallava una fossa simple (U.E.37) amb el que es demostra que no era de les més antigues.

6.5. Estructures posteriors.

En aquest apartat ens farem ressó d'un mur de pedra seca de més de 80 cm d'amplada que, de ponent a llevant, es projectava paral·lel i gairebé enganxat a l'estança romana. Va aparèixer el 1987 (U.E.14). Com que no està lligat amb cap altra estructura fa difícil interpretar-ne la funció i l'origen. Una cosa sí que és provada; es tracta de l'element més modern del sector del jaciment. Fou construït sobre el farciment de dues sitges (U.E. 36 i 44) i també per damunt d'algunes tombes (U.E. 21, 36 i restes d'altres, els ossos de les quals, puntejaven per sota de la primera filada de la paret). Conseqüentment la datació ha de ser posterior al segle XI.

7. Bibliografia.

(Aguarod 1991). C. Aguarod, *Cerámica romana importada de cocina en la Tarraconense*, Zaragoza, 1991.

(Aquilué/García/Guitart 2000). J. Aquilué, J. García, J. Guitart (Coordinadors), *La cerámica de vernís negre dels segles II i I a.C. Centres productors mediterranis i comercialització a la Península Ibèrica*. Taula rodona. Empúries, 4 y 5 de juny de 1998.

(Barberà/Nolla /Mata 1993). J. Barberà, J.M. Nolla i E. Mata, *La ceràmica grisa emporitana*, Barcelona, 1993, (Quaderns de Arqueologia, 6).

(Bolós/Pagès 1982). *Les sepultures excavades a la roca. Necròpolis i sepultures medievals a Catalunya*, Acta mediaevalia, annex 1, Barcelona, 1982, 59-103.

(Burch et al. 1999). J. Sàgrera, J. Burch, J.M. Nolla, D. Vivó i M. Sureda, *Els temples i els cementiris antics i altmedievals de mas Castell de Porqueres*, Banyoles, 1999, (Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 20).

(Cagnière 1965). *Les sepultures à inhumation du IIIe au XIIIe siècle de notre ère dans la basse vallée de Rhone a Cahiers Rhodaniens*, XII, 1965, 53-110.

(Martí 1996). R. Martí, *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona 1996, Fundació Noguera, Col·lecció Diplomataris, 13).

(Morel 1981). J.P. Morel, *La céramique campanienne. Les formes*, Paris 1981, 2 volums, (Bibliothèque de l'École Française d'Athènes et de Rome, fasc. 244).

(Nieto/Puig/Merino 1989). F. X. Nieto, A. M. Puig i J. Merino, *La vil·la romana de Montfullà. Resultats de la primera campanya d'excavacions*, Cypsela VII, 1989, Girona, 93-101.

(Riu/Bolós 1982). M. Riu i J. Bolós, *Observacions metodològiques, esquemes i fitxes de treball per a l'estudi de les sepultures, necròpolis i sepultures medievals de Catalunya*, Acta medievalia, annex 1, Barcelona, 1982, 11-28.

(Sàgrera 2001). J. Sàgrera, *Les ceràmiques de producció ibèrica del poblat de Sant Julià de Ramis*, tesi doctoral Universitat de Girona, Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, 2001 inèdita.

(Sanmartí/Principal 1998). E. Sanmartí i J. Principal-Ponce, *Cronologia y evolución tipológica de la Campaniense A del siglo II a.C: las evidencias de los pecios y de algunos yacimientos históricamente fechados*, Arqueomediterrània 4, Barcelona, 1998, 193-215.

Jaciment. Montfullà (Bescanó)	sigla M	any 2002	U.E. 50
--------------------------------------	----------------	-----------------	----------------

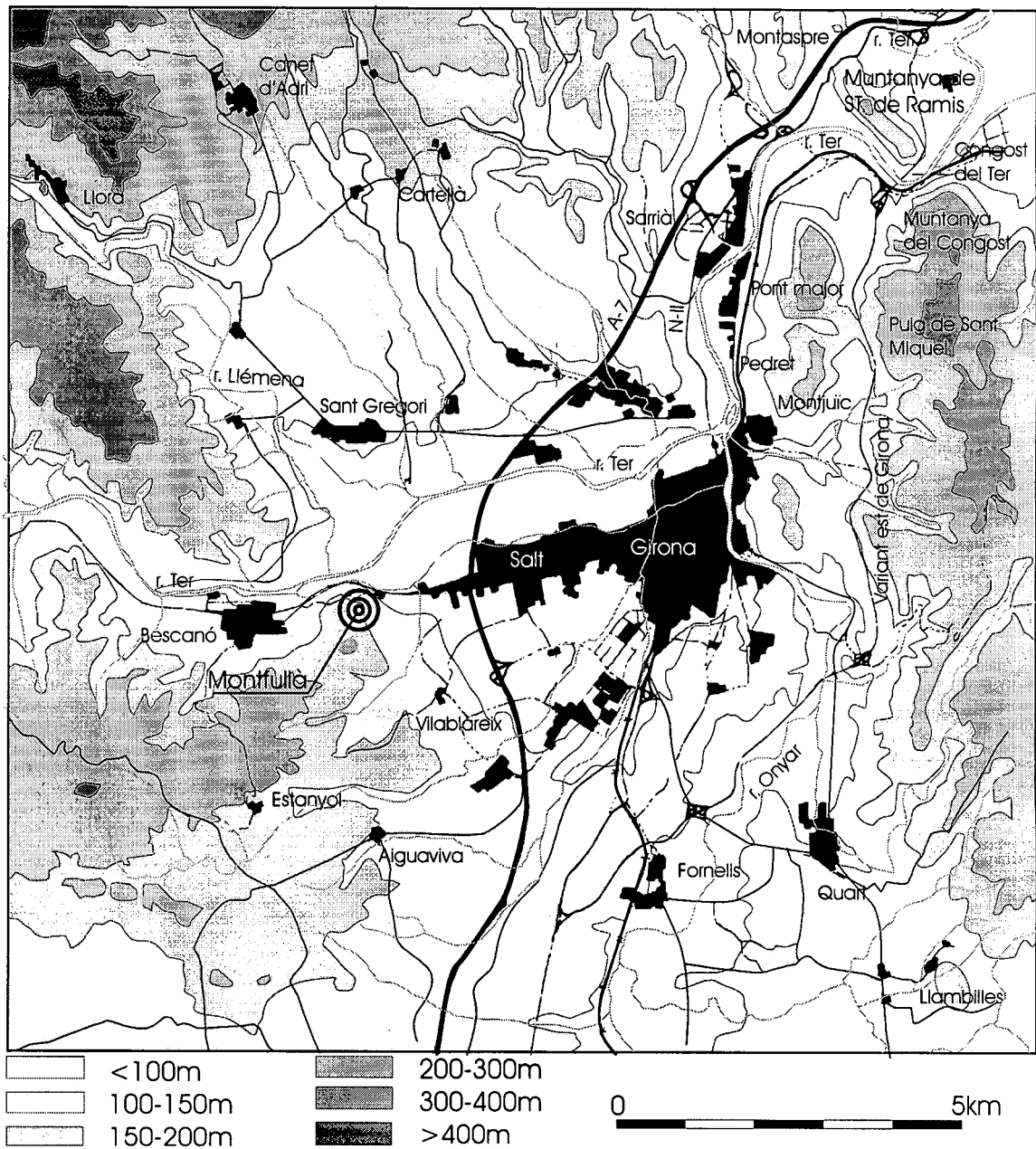
classe ceràmica	observacions	vores	anses	bases	s/f	altres	total
Engalba blanca	(mínim 2 individus)	1	1	1	29		32
Àmfora indeterminada					1		1
Àmf. ibèrica		1	1		11		14
Cuina: groll. red. mà.	3 frag. amb cordó decoratiu	9			33		42
Cuina: groll. red. torn		2			2		4
Comuna itàlica	4 plats-tapadora / 1 cassola	5					5
Campaniana A	Lamb. 55 / Lamb. 36	2		1	2		5
Camp. B / tipus de la B	Lamb. 5	1		1	1		3
Ungüentartis	tipus B Cuadrado				3		3
Llàntia	(Apúlia)	1					1
Ibèrica pintada	tardana (kalathos/gerra)	4		1	6		11
Comuna ibèrica	repertori de taula (Lamb. 28)	2	3	1	81	1	88
Fina de taula ib./Coscat	16 ox./44 g.emp./1 comun.	25		9	27		61
Pintura blanca	grisa coscat pintada?				2		2
Àmf. ital.	Dr. 1	4	2		24		29
Àmf. tripolitana antiga		2					2

material de construcció	total
tegulae i imbrices	indet.

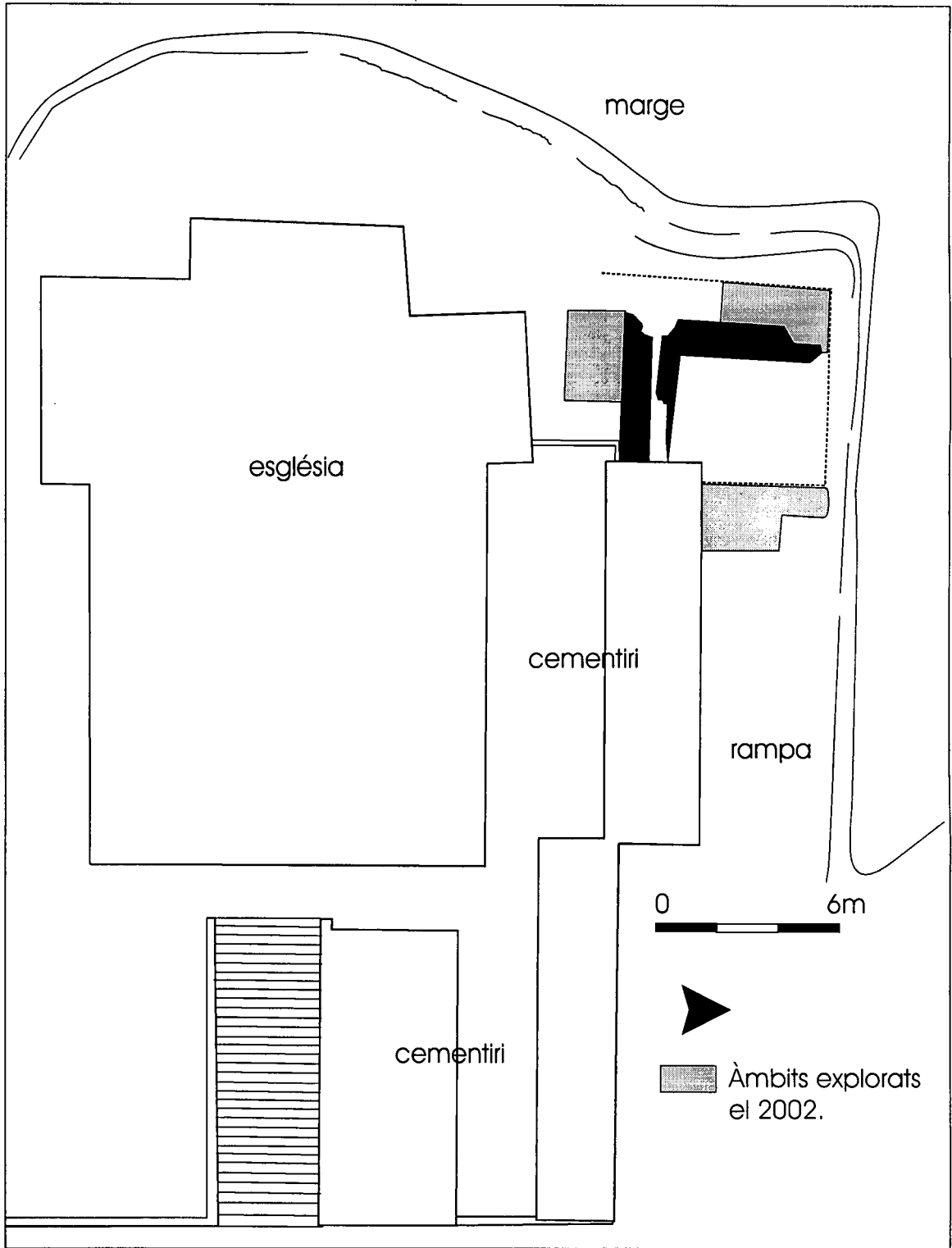
Malacologia	total
un cargol de mar	1

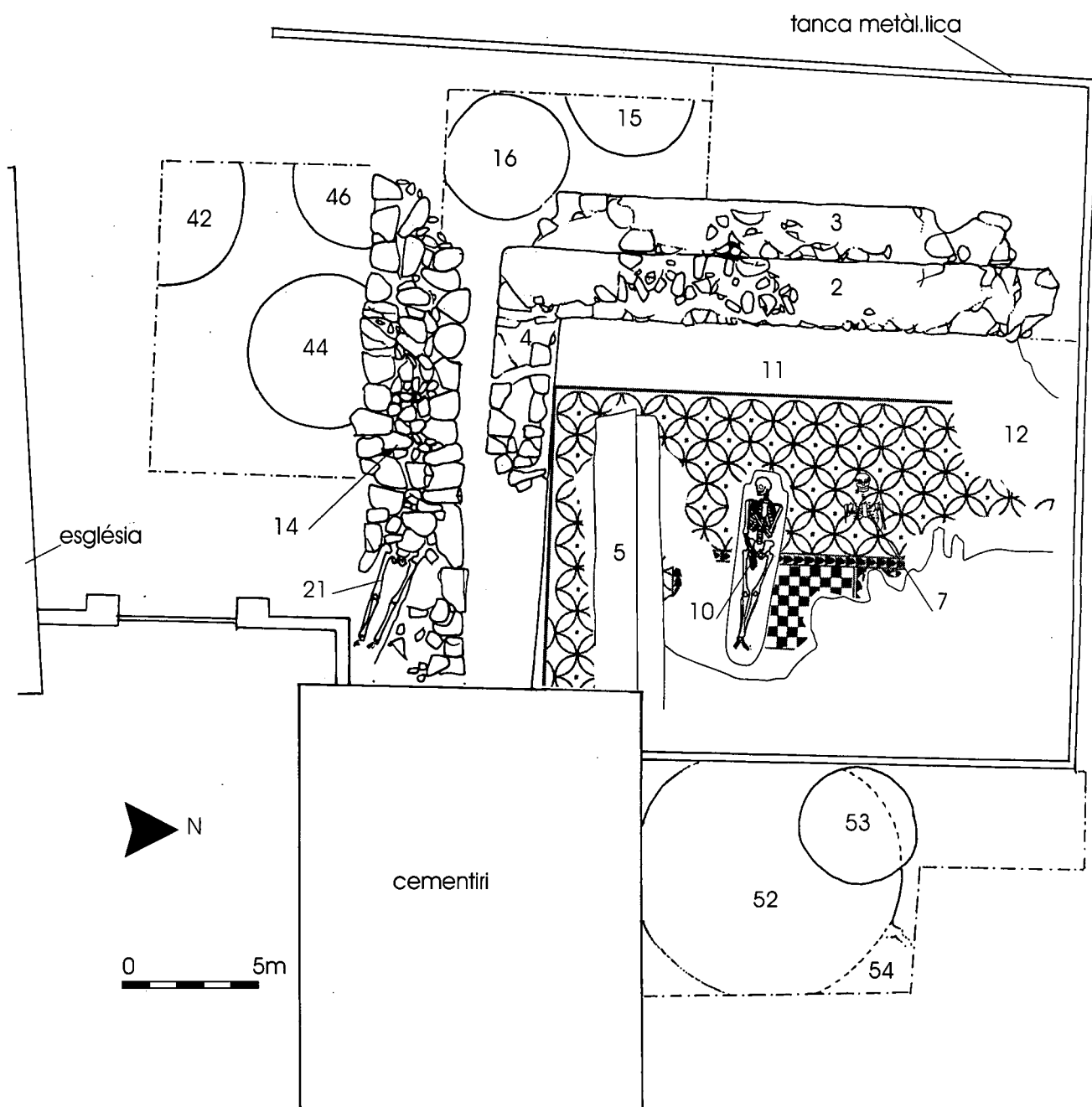
Fauna	total
ossos (boví i ovicàpid)	36

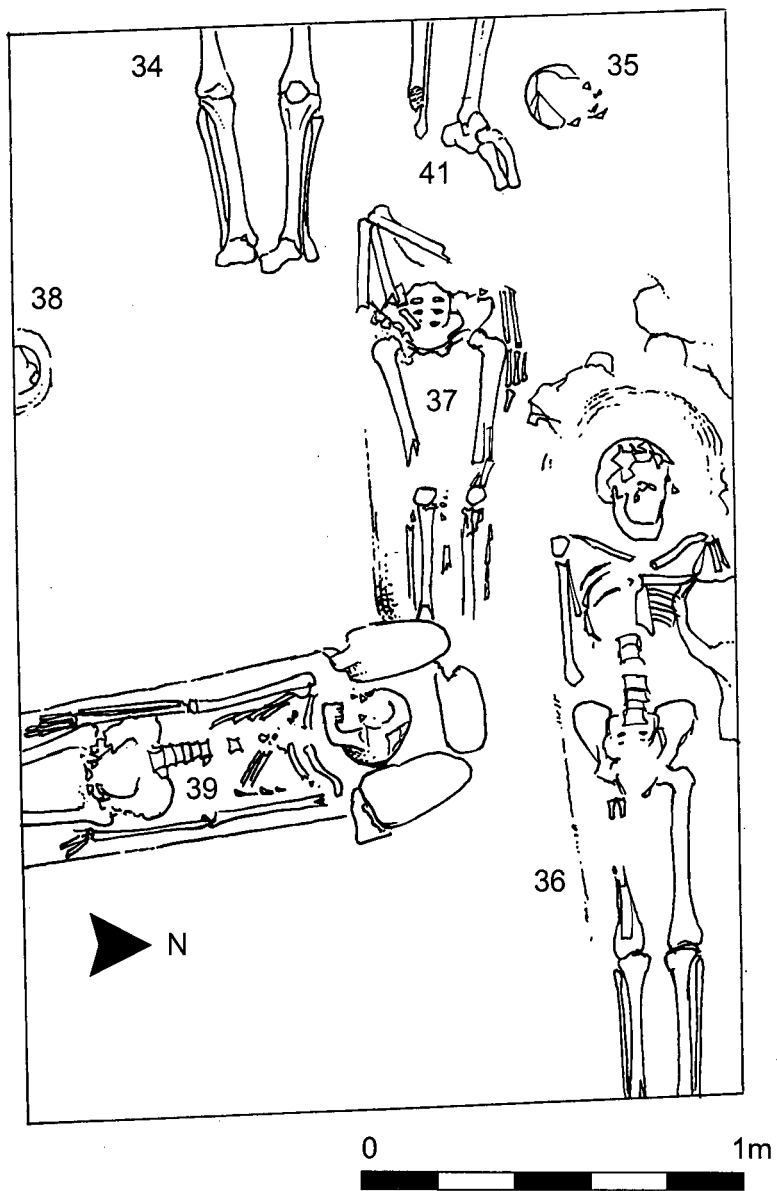
altres	total
pondus	2

Mapa del pla de Girona on s'ha ressaltat la situació del nucli de Montfullà.

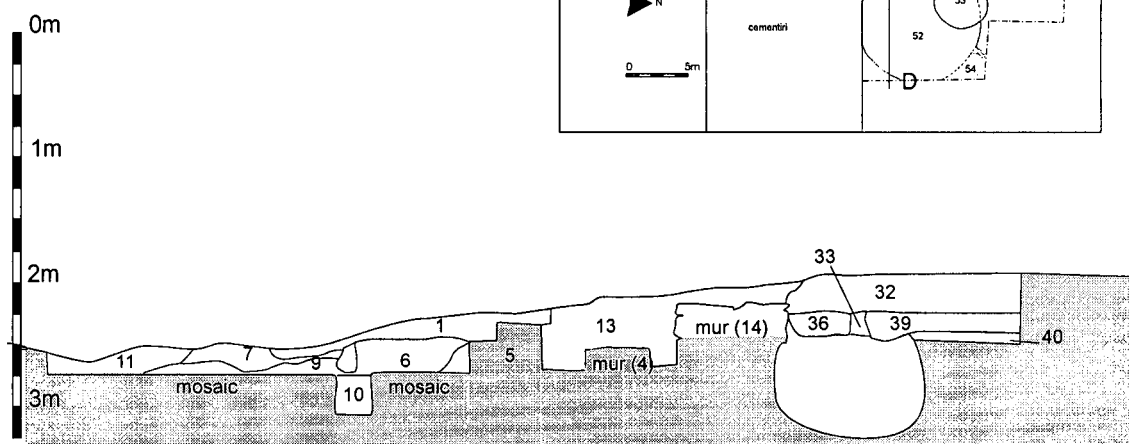
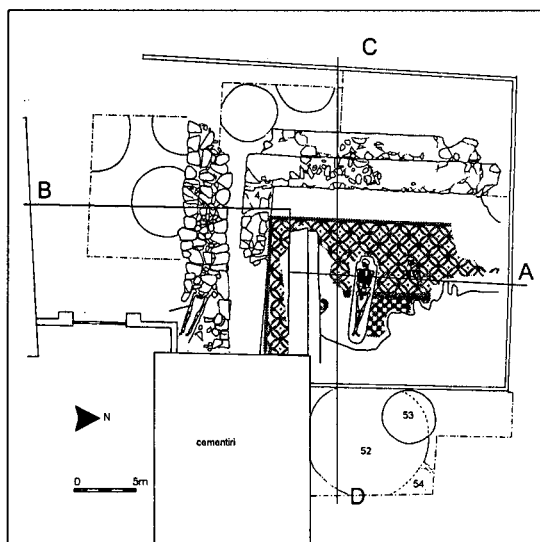

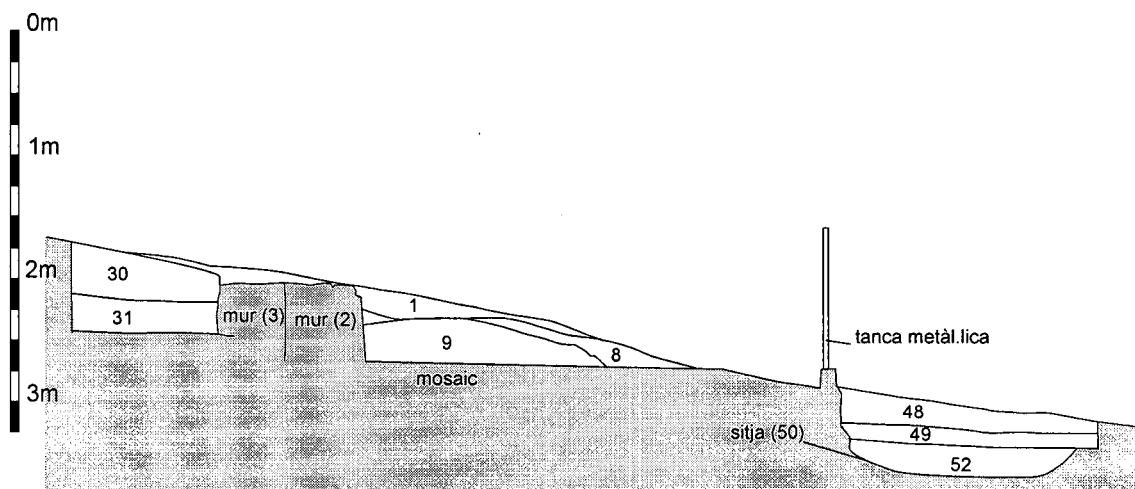

Cala oberta al sud del mur U.E. 14. Nivell de necròpoli amb indicació de les unitats estratigràfiques dels enterraments

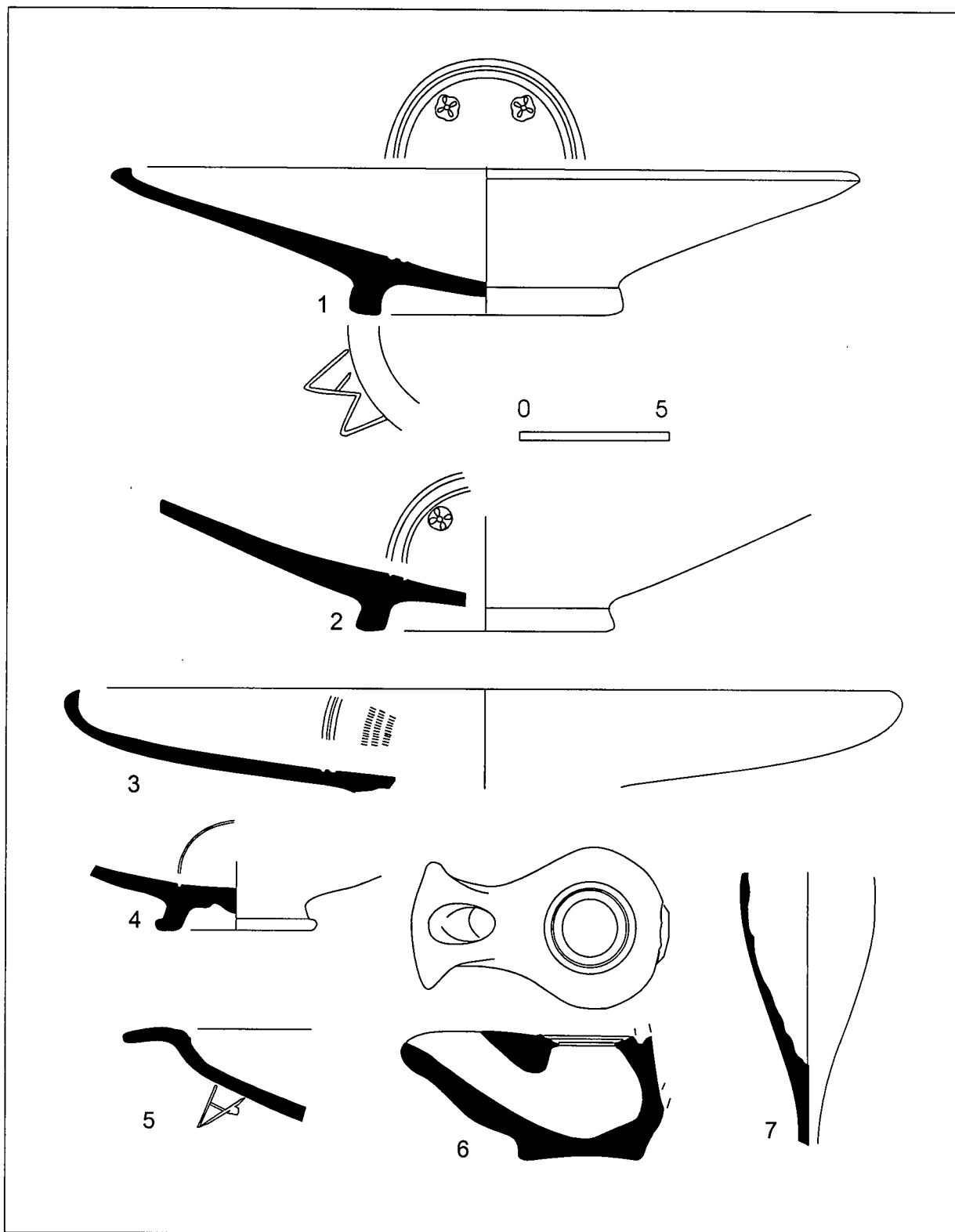
Seccions A-B i C-D

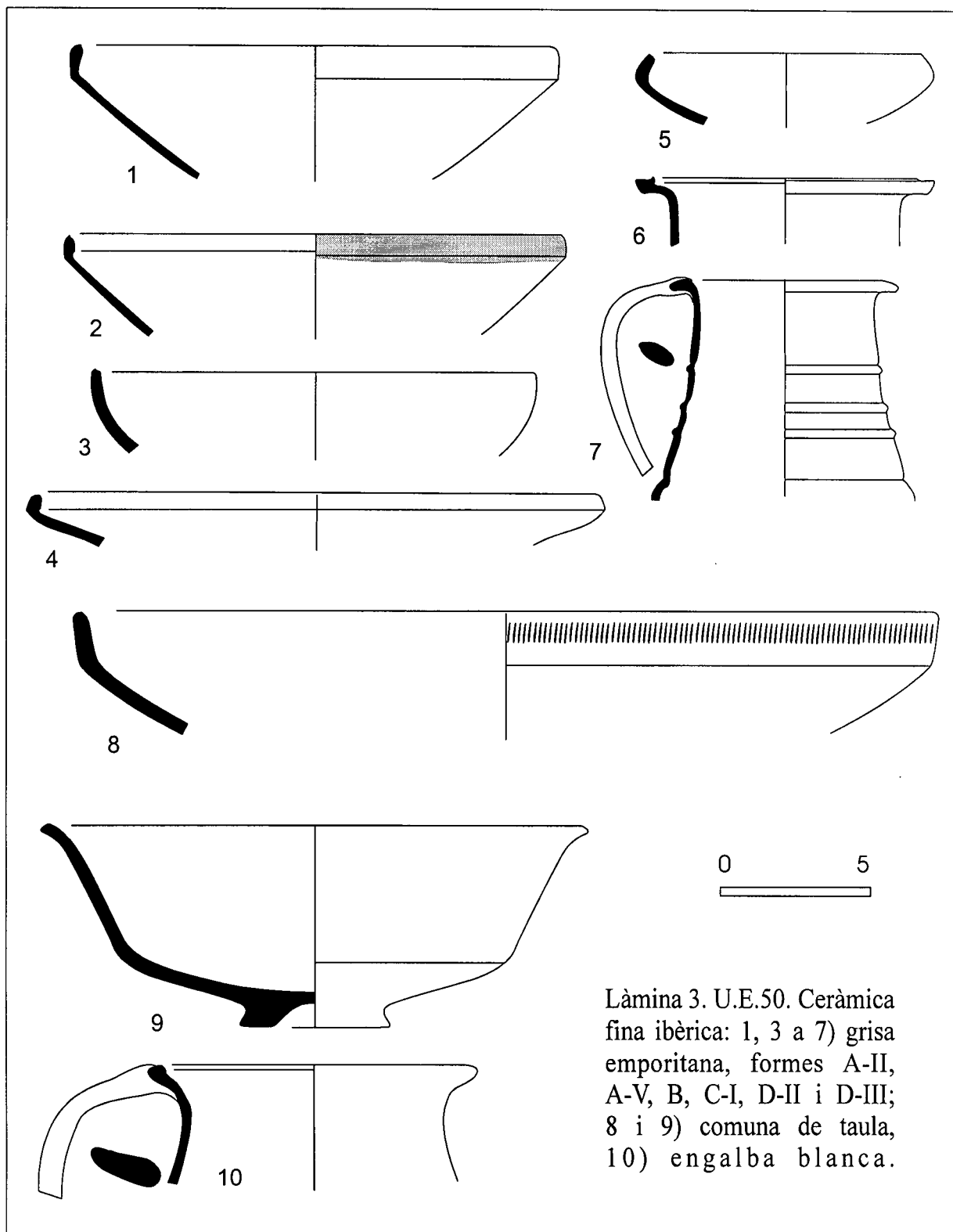
Secció A-B

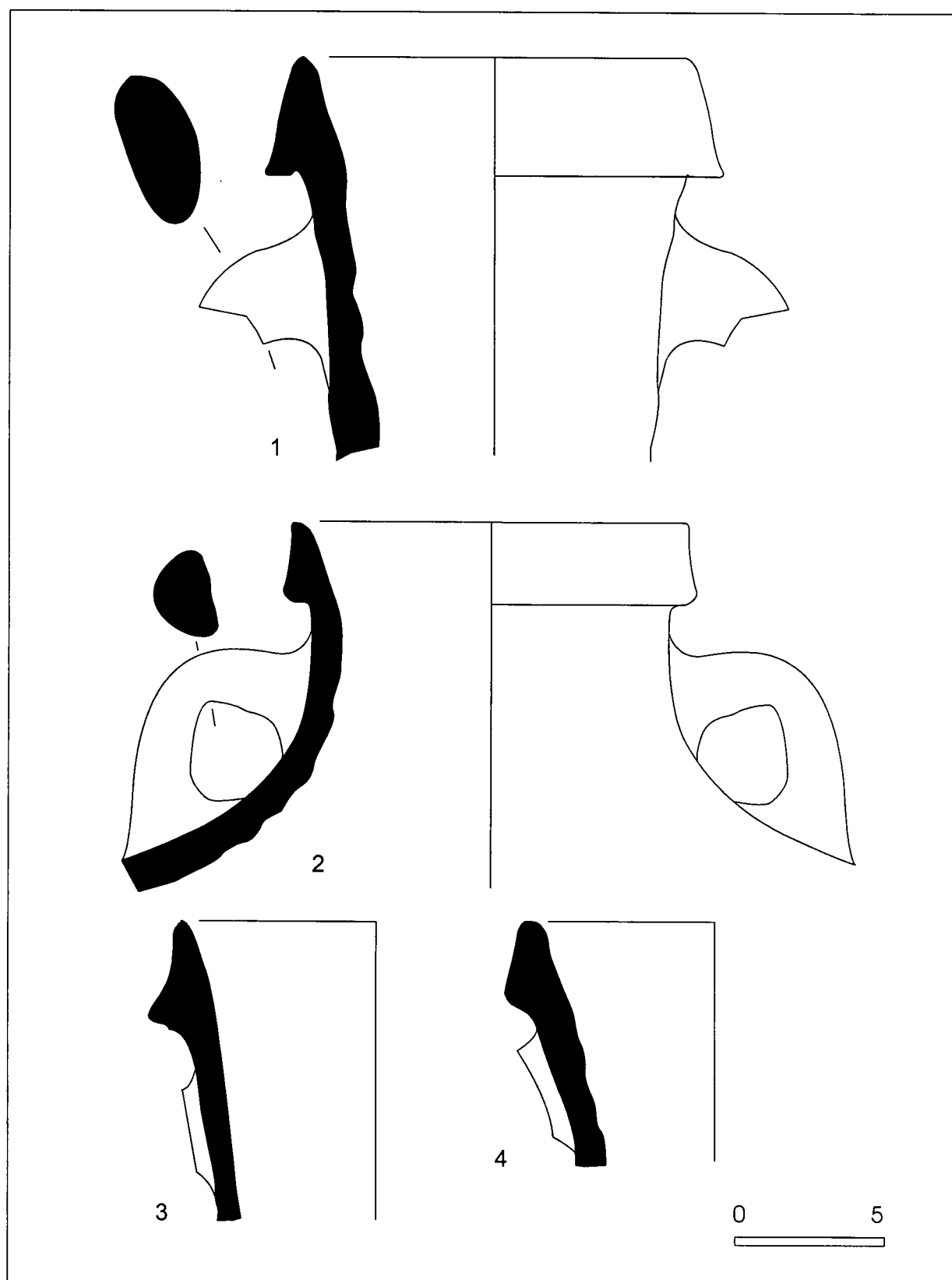
Secció C-D

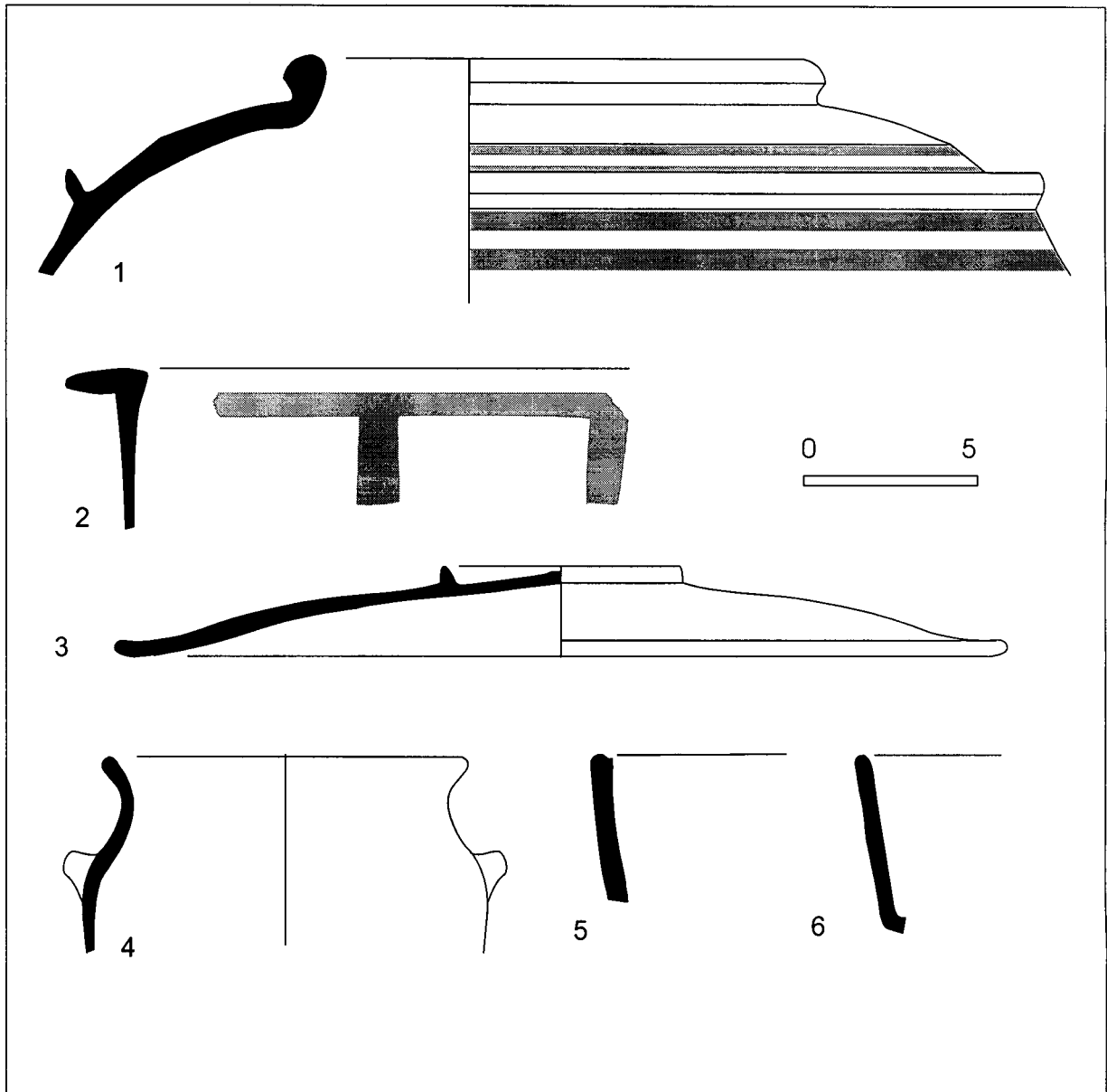
Làmina 1. U.E. 50. 1; 2 i 5) campaniana A, formes Lamb.55 i Lamb. 36; 3 i 4) campaniana B / tipus B, formes Lamb. 5; 6) llàntia d'Apúila, 7) ungüentari.

Làmina 3. U.E.50. Ceràmica fina ibèrica: 1, 3 a 7) grisa emporitana, formes A-II, A-V, B, C-I, D-II i D-III; 8 i 9) comuna de taula, 10) engalba blanca.

Làmina 2. U.E. 50. 1, 3 i 4) àmfora itàlica Dr. 1 A; 2) àmfora tripolitana antiga.

Làmina 4. U.E. 50. Ceràmica ibèrica pintada: 1) gerra amb ressalt, 2) kalathos; ceràmica de cuina: 3) comuna itàlica, plat tapadora forma I. Burriac 38, 100, 4) olleta feta a mà, 5) comuna itàlica, forma 4, Vegas 14, 6) cassola feta a mà.

Mur U.E. 14 en començar l'excavació.

Enterraments medievals al sud del mur U.E.14.

Murs U.E.2 i 3 i nivell superficial U.E.30 al fons.

U.E. 31 al costat del mur U.E.3.

Enterrament U.E. 36.

Enterrament U.E.37

Enterraments U.E.37, 34 i 39 (a baix).

Enterrament U.E.41.

Sitges U.E.42, 44 i 46

Sitges 52 i 53.